

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

MINĖJIMO, SKIRTO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO DIENAI, IR VALSTYBĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS STIPENDIJOS ĮTEIKIMO CEREMONIJOS STENOGRAMA

2023 m. kovo 11 d.

T. JAČIAUSKAS. Jo Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda.
Prašom sėstis.

Tribūnoje jaunuolis skaito Kovo 11-osios Aktą. Tuo metu ekrane rodomi dokumentiniai kadrai su Kovo 11-osios Akto signatarais, girdimas profesoriaus Vytauto Landsbergio skaitomas tekstas, kaip buvo balsuota už šį Aktą, signatarų skanduojamas žodis „Lietuva“.

Lietuvos Respublikos himnas.

„Tautišką giesmę“ gieda operos solistas Rafailas Karpis, pritariant trimitininkui.

Švęsdami savo Nepriklausomybės dieną tradiciškai susirenkame šioje istorinėje Seimo salėje. Joje 1990 metų kovo 11-ąją tautos valia buvo sprendžiamas Lietuvos likimas. Šiandien centrinės šios salės tribūnas puošia Lietuvos miestų ir rajonų herbai, simbolizuojantys mūsų valstybę – Lietuvos Respubliką ir jos bendruomenes.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen. (*Plojimai*)

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen kalba

V. ČMILYTĖ-NIELSEN. Jūsų Ekscelencija Respublikos Prezidente Gitanai Nausėda, Prezidente Valdai Adamkau, pirmasis atkurtosios valstybės vadove profesorius Vytautas Landsbergis, Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė, Lenkijos Respublikos Seimo Maršalka Elžbieta Vitek, gerbiamieji Nepriklausomybės Akto signatarai, Ekscelencijos ambasadoriai, kolegos parlamentariai, garbūs svečiai.

Šiandien nuo pat ankstyvo ryto ir gyvai, ir virtualiai sveikiname vienas kitą su Kovo 11-ąja. Džiaugiuosi darsyk galėdama prisidėti prie širdingų sveikinimų Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos progai!

Nuo tos įsimintinos istorinės akimirkos prabėgo jau 33 metai. Per tą laiką subrendo graži, pajėgi, nepriklausomybės sąlygomis susiformavusi karta, kuriai galimybė rinktis, atvirumas pasauliui, nevaržoma saviraiška yra duotybė.

Tačiau šiai kartai, nesusidūrusiai su okupacija, nepatyrusiai kovos už laisvę išbandymų, itin svarbu susirikiuoti vertybinius akcentus. Patirti, kaip laisvė atsiranda, kaip ji užgimsta. Ir kiek pastangų reikia ją įtvirtinti, apginti, atgauti. Ypač dabar, kai visai greta, Ukrainoje, vyksta žūtbutinis karas – karas prieš laisvę.

„Kovo 11-osios dėka aš tapau laisvu žmogumi. Laisvė mane ištiko kaip esminis gyvenimo įvykis“, – rašė šviesaus atminimo Leonidas Donskis, filosofas ir publicistas.

Aktas dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo kaip juridinis dokumentas per akimirką nepagimdė valstybės su visais jos atributais. Tačiau jis įteisino galimybę, kurios anksčiau nebuvo. Ir ta galimybė tą pačią akimirką tapo ir juridiniu, ir politiniu veiksmu.

Leonido Donskio žodžiais tariant, Kovo 11-osios dokumentas sukūrė esminį visuomenės gyvenimo įvykį, kurio įsisąmoninimas žmogų padaro laisvą. Tą laisvę įgyvendinus pagal viešai deklaruotas demokratiško susitvarkymo taisykles nutinka stebinanti transformacija – žmo-

nės tampa piliečiais. Piliečiais, turinčiais savo teises, laisves, įsipareigojimus bendruomenei, istorijai ir ateičiai. Piliečiais, įsipareigojusiais laisvei ir pajėgiais kurti valstybę.

Po Rusijos numalšinto 1863–1864 metų sukilimo vieno jį organizavusio sukilėlio bute buvo rastas dokumentas, pavadintas „Lietuvių katekizmu“. Jame buvo įrašytas klausimas: „Kas yra lietuvis?“ Ten pat buvo atsakymas į klausimą: „Tas, kas tiki laisve ir laikosi Statuto.“

Prabėgus septyniems carinės Rusijos okupacijos dešimtmečiams Lietuvos statutai, sukurti XVI amžiuje, išliko vienu svarbiausių ir lietuvių, ir pilietiškumą įprasminančių simbolių. Tarp tokių simbolių – ir Vasario 16-osios Nepriklausomybės Deklaracija, ir, žinoma, Kovo 11-osios Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas. Tai mūsų sąsaja su istorija, senąja Lietuva. Tai pagrindas ateities Lietuvai kurti. Su Kovo 11-ąja! (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Prieš kelias dienas – kovo 6-ąją – minėjome Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio ginkluotųjų pajėgų vado, su sovietų okupacija kovojusios Lietuvos valstybės vadovo Adolfo Ramanausko-Vanago 105-ąsias gimimo metines. Drąsaus žmogaus, kovojusio už savo šalies laisvę, žiauriai kankinto ir nužudyto KGB požemiuose. Drąsos reikėjo ir Kovo 11-osios signatarams, kurie pasirašė Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą – nė vienas tada nežinojome, kas mūsų laukia ir kiek gali kainuoti apsisprendimo parašas. Visi šie žmonės verti didžiausios pagarbos. Šiandien nemažai signatarų yra čia su mumis, bet dalis jau nebesulaukė šios mums visiems brangios dienos. Prisiminkime ir pagerbkime juos.

Tylos minutė. Ekrane rodomi mirusių Kovo 11-osios Akto signatarų portretai, trimitininkai grojant Juozo Naujalo dainos „Lietuva brangi“ melodiją.

Kalbės Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas Gediminas Vagnorius.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputato, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Gedimino Vagnoriaus kalba

G. VAGNORIUS. Labai atsiprašau už šiek tiek netikslų įvardijimą. Tikiuosi, profesorius Vytautas Landsbergis po to pasakys savo kalbą.

Didžiai gerbiamas Respublikos Prezidente, Seimo Pirmininke, premjere, Ekscelencija Seimo Maršalka, Ekscelencijos Prezidentai, Atkuriamojo Seimo Pirmininke, užsienio ambasadoriai, svečiai, kolegos, brangūs tautiečiai. Dėkoju už išskirtinę galimybę šioje istorinėje vietoje pasidalinti praktinėmis mintimis ir ypač pasveikinti visus su įspūdinga virš 30 metų besitęsiančia Lietuvos pergale, anuomet atvėrusią duris į laisvę ir kaimyninėms tautoms. Deja, tuo nepasinaudojo Rusija ir Baltarusija, kuriose valdžią dešimtmečiams užgrobė nužmogėję diktatoriai.

Atlaisvinus privačią iniciatyvą ir įsiliejus į turtingesnio pasaulio rinką, Lietuva neatpažįtamai pasikeitė – iš Europos pakraščio tampame pasiturinčia valstybe. Tikiu, jog netrukus pasivysime ir senuosius Europos kraštus, jei ryžtingai tvirtinsime demokratijos pamatus ir mes, piliečiai, pagaliau pradėsime pasitikėti savo pačių renkamu parlamentu. Metas stiprinti valstybės administracinius gebėjimus, kad neprireiktų dešimtmečių strateginiams energetiniams ir infrastruktūros projektams įgyvendinti. Geriau turėti mažiau, bet gerai apmokamų specialistų. Užsitęsęs populizmas per brangiai jau kainuoja. Nesu varžomas rinkėjų simpatijų, tad raginačiau deramai finansuoti ir kurti oriai veikiančius teismus, kur teisėjai taptų bendruomenės moraliniais autoritetais. Suklestėjus teisingumui dar sparčiau suklestėtų šalies ekonomika. Pagaliau – mes senųjų demokratijų pavyzdžiu griežtai atskirkime pagrindinių valdžios šakų funkcijas ir įteisinkime vieningos vykdomosios valdžios institutą, kad Vyriausybei būtų pavaldžios visos centrinės vykdomosios valdžios įstaigos.

Privatus sektorius maloniai stebina pasauliniais pasiekimais. Tačiau šalies politinėse nuotaikose, deja, dar gajus sovietmečio palikimas – prasiveržianti pavydo politika, valdžių no-

ras dalinti – skirstyti – atimti, dar linkstame didesniais mokesčiais bausti tuos, kurie sėkmingiau dirba.

Paminėti skaudulėliai, kurie, manau, trukdo spartesnę šalies pažangą, niekaip nemenkina istorinių Lietuvos pasiekimų. Kaip ir daugelis, džiaugiuosi tvirta šalies provakarietiška laikysena, valstybės vadovų pastangomis remti didvyriškai kovojančią Ukrainą. Ypač džiugina, kai mūsų šalies politiniai lyderiai vėl kalba vienu balsu, demonstruodami Lietuvos tradicinę užsienio politikos stiprybę. Tikime, kad prireikus NATO 5 straipsnis būtų greitai aktyvuotas, bet Šiaurės Atlanto šalių pagalbos nesulauktume akimirksniu. Agresoriaus neatgrasysime pareiškimais – turime demonstruoti stiprius gynybinius pajėgumus. Kokio sunkumo ginkluotės ir kokių kariuomenės pajėgumų mums trūksta, gerai matome iš Ukrainos kovų.

Gražiai remiame Ukrainą neužleisti nė pėdos, kovoti iki paskutinio lašo. Bet ar patys sau keliame aukštesnius karinės parengties reikalavimus, ar pagaliau išdrįsime priimti daliai rinkėjų nepopuliarių sprendimų įsivesti tegul ir trumpesnę, bet visuotinai privalomą karinę tarnybą, kuri leistų suburti gausesnę kariuomenę. Beje, neužmirškime, kad investicijos į krašto saugumą su kaupu atsiperka ir ekonomiškai. Tad dar turime ko pasimokyti iš kaimyninės Suomijos, kuri į NATO žengia kaip galinga gynybinė jėga, papildydama ir mūsų saugumą.

Gyvybiškai vertiname Vokietijos pažadą Lietuvoje dislokuoti pilnai aprūpintą brigadą ir siekiame kuo greitesnio jos įsikūrimo. Tačiau didžiosios NATO šalys nėra Lietuvos saugumo skolininkės. Pripažinkime, kad Lietuvos pozicijai nepasitarnavo mūsų pačių politinės diskusijos, jog infrastruktūrai keliems tūkstančiams kareivių įrengti esą prireiks penkerių metų, lyg tai būtų sunkesnis uždavinys, nei okupacinėmis sąlygomis įgyvendinti Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto Deklaraciją. Partneriams pasiūstume daug reikšmingesnę signalą, jei vasarą Vilniuje vykstančio NATO viršūnių susitikimo dalyvius galėtume pakviesti į jau baigiamą statyti karinį miestelį, kuris prireikus pasitarnautų ir Lietuvos kariuomenės plėtrai.

Kaip niekad svarbu nacionalinio saugumo kriterijumi matuoti kiekvieną užsienio politikos pareiškimą, susivaldyti nuo nereikalingo nužmogėjusio agresoriaus provokavimo. Dėl asmeninės reklamos kai kada ir parlamentariai, manau, pritrūksta atsakingumo. Pavyzdžiui, populistinė iniciatyva ardyti geležinkelio bėgius į Kaliningradą ir taip stabdyti tranzitą. Manau, tokie dalykai kenkia nacionaliniam saugumui, atbaido investuotojus, gąsdina ir šalies piliečius.

Nepriklausomybės pirmą dešimtmetį Lietuvos politika turėjo aiškius tikslus – tai narystė Europos Sąjungoje ir NATO. Pasiekę juos lyg sustojome, toliau plaukdami pasroviui be strateginės krypties.

Taip, turime panašią kaip didžiosiose Europos Sąjungos valstybėse mokesčių, investicinę ar reguliacinę aplinką. Bet nedidelei valstybei tokių lygių konkurencinių sąlygų, deja, nepakanka. Tai liudija ir didžiuliai valstybės išdo nuostoliai, kai didesni šalies investuotojai mokesčiai ar reguliacinei bazei renkasi Liuksemburgą ar Olandiją. Todėl kviečiu nacionalinio susitarimo dėl Lietuvos ateities modelio: ar siekiame minimizuoti kapitalo mokesčius ir tapti patrauklia šalimi su gerai apmokamomis darbo vietomis, ar likti pigesnės darbo jėgos paslaugų teikėja su aukštais „pavydo“ mokesčiais ir varganomis išdo pajamomis.

Mano svajonė – turtinga Lietuva kaip investuotojų rojus pasaulio kapitalui. Nors Lietuva prieš du dešimtmečius jau buvo Europos Komisijoje išsikovojusį nulinio pelno mokesčio tarifą, tokia strategija mano politinei kartai vėliau, deja, nebuvo patraukli.

Nauja politikų karta demonstruoja veržlumą ir iniciatyvumą, tad tikiu Lietuvos galimybėmis siekti modernesnio ekonominio ir socialinio modelio. Žavi jaunos, bet neįtikėtinais brandžios politikės – Seimo Pirmininkės permainingas įkvėpiantis pavyzdys. Tikiu Lietuvos atsinaujinimu ir gražia jos ateitimi. Kaip ir daugelis tautiečių, didžiuojuosi Lietuvos Respublikos Prezidento ir Ministrės Pirmininkės efektyviu atstovavimu Lietuvai.

Linkiu visiems sėkmės šiuo kritišku laikotarpiu. Ačiū. (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Atsiprašome Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko. Dėkojame signatarui Gediminui Vagnoriui.

Dabar kalbės Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo signataras Algirdas Kumža.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputato, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Algirdo Kumžos kalba

A. KUMŽA. Didžiai gerbiamas Lietuvos Respublikos Prezidente, didžiai gerbiami mūsų valstybės vadovai, didžiai gerbiami aukštieji svečiai. Iš tikrųjų kiekvieną kartą kartojasi vis tas pats: eini į Seimą sugalvojęs daug minčių, bet praveri šitas duris ir, atrodo, apsiverčia visas, nes plūsta emocijos, prisiminimai, ypač kai matai (matėme) šiuos portretus, nuotraukas. Šitie žmonės, mūsų kolegos, visada liks su mumis.

Mano prisiminimai tokie. Tą dieną buvau išrinktas į balsų skaičiavimo komisiją. Balsuoti pradėjome vėlokai. Įkrito paskutinis balsas ir nešėme tą balsadėžę čia į trečią aukštą skaičiuoti. Tada, aišku, aš negalvojau apie tai, bet dabar tikrai galiu pasakyti, kad šiame gyvenime nieko vertingesnio nelaikiau savo rankose. Na, gal tik gimusį kūdikį, kuris yra stebuklas. Gimusi gyvybė yra stebuklas. Bet ta gimstanti Nepriklausomybė irgi buvo stebuklas. Pažūrėm balsus ant ilgo stalo. Buvo trupučiuką nerimo, žinojome, kad pergalė, kad dauguma bus, bet ar ji bus įtikinama? Kad visas pasaulis sužinotų, kad lietuviai jau nebesiblaško. Kelias pasirinktas ir iš jo jau nebeišsuks. Pradėjome skaičiuoti: už, už... Jau linksmiau – 124 balsai. Tikra pergalė. Žiūrėjau į savo kolegas. Vienas žmogus iš mūsų iš tikrųjų man atrodė kaip toks lietuviškas valstietis, pasėjęs, pavargęs, bet dabar ramiai lauks, o gal ir neramiai, derliaus. Išėjau įkvėpti gryno oro. Ten pro pagrindines duris ant aukštų kopėčių Antanas Terleckas plėšia sovietinį herbą. Tokį skardinį. Jam padeda keli vyrai. Tarp jų prisimenu jauną fiziką Andrių Kubilių, taip, tą patį. Drąsiai jis plėšia nuo laisvos valstybės parlamento kūjį ir pjautuvą.

Nerami buvo ta naktis. Ir suprantama kodėl. Įsivaizduokite, kad nelaisvės lageryje vienas barakas pasiskelbė laisvas, o aplink – spygliuotos vielos ir tankai. Ir tai ne poeto metafora. Taip buvo. Tai buvo realybė. Pirmą naktis buvo rami. Antra irgi rami. O paskui prasidėjo ūkio blokada ir, žinoma, iš pradžių dramatiškas, paskui tragiškas sausis. Čia jau prasideda mano ukrainietiški prisiminimai, ukrainietiška byla.

Kai buvo paskelbta blokada, Podolės Kameneco miesto taryba nusiuntė į Kremlių deklaraciją – pasmerkė tą blokadą. Dabar galime sakyti – tai toks simboliškas dalykas, nelabai didelis, bet tada, aš prisimenu, kiekvienas paramos žodis mums buvo svarbus. Kiekvienas tas žodis įkvėpdavo ir suteikdavo pasitikėjimo.

Atėjo sausis. Kyjive Lietuvos draugas Dmitro Čeredničenka rašo eilėraštį: „Nelieskite Lietuvos – *He činaŭme Лумей!*“, „*He činaŭme Лумей!*“. Ir daug tokių poetų buvo. O to paties Podolės Kameneco žmonės į autobusą prisikrovė dešrų, duonos, muzikos instrumentų ir atvažiavo į Lietuvą. Tą naktį mes buvome kartu: mes čia, jie ten kartu su Lietuvos žmonėmis, su tūkstančiais Lietuvos žmonių prie laužų giedojo patriotines ukrainietiškas ir lietuviškas giesmes!

Kai aš buvau ambasadoriumi, aš susiradau tuos žmones ir sakiau: mes jums skolingi ir mes gražinsime skolą. Lietuvui neįprasta likti skolingam. Tik aš nežinojau, kad tą skolą reikės gražinti tokiomis aplinkybėmis. Kai mes kūrėme, aš esu dar ir Ukrainos centro vadovas, kai mes kūrėme tą centrą, mes jį kūrėme štai su šiomis emocijomis ir tokiomis mintimis. Mintis sukurti tą centrą gimė mūsų valstybių pirmųjų ponių pokalbyje Kyjive. Prie to labai greitai prisidėjo Vytauto Didžiojo universitetas, ambasada – tai pilietinė iniciatyva. Aš kažkur mačiau Japonijos ambasadorių Ozaki Tetsu. Jis mūsų savanoris. Tai pilietinė iniciatyva, čia daug vietos savanoriams, rėmėjams. Japonijos ambasadorius su žmona savaitgaliais ateina ir savanoriauja: moko ukrainiečių vaikus kaligrafijos, mes ten kartu skaitome japoniškus eilėraščius. Tikrai šitam žmogui, kuris yra pavyzdys ir kitiems, galime pasakyti labai nuoširdų japonišką *Arigatou!*

Užeinu į vieną salę, ten centre vaikai mokosi kovos meno. Yra toks ukrainietiškas kazokų kovos menas, vadinamas *spas*. Jiems vadovauja jauna moteris vardu Žaklin. Aš žiūriu į tuos vaikus, kokie jie yra kovotojai: judesiai staigūs, daug ryžto. Vieną dieną Žaklin man sako: aš išvažiuoju atgal į Zaporiziją. Sakau: Žaklin, kur tu važiuoji, tavo namo sudaužytas. O ji man sako: nesvarbu, kad sudaužytas, tegu būna plynas laukas, man reikia gimtos žemės, aš atstatysiu viską. *Мені потрібна рідна земля, я все відбудую*, – sako Žaklin. Ir išvažiavo Žaklin.

O man vis sukasi tos mintys ir tas žodis *spas, spas, spas*. Beje, prie to kovos meno ir lietuviai yra prisidėję, man sakė Alfredas Bumblauskas, LDK laikais. Keturios raidės. Galvoju, kas čia yra, kol vieną rytą man atėjo, kad čia yra formulė. Čia yra formulė, kaip mes turime dirbti ir dirbame dėl Ukrainos.

S – supratimas.

P – pagalba, be kurios jie neįveiks agresoriaus.

A – atjauta. Aš žiūriu į tas moteris – jos tokios gražios, savimi pasitikinčios, tvirtos. Bet kai mes jų nematome, jos verkia. Reikia atjautos.

Ir dar viena S – tai solidarumas.

Turbūt ukrainiečiams reikia dar ukrainietišškai pasakyti. (*Kalba ukrainietišškai*)

Ši formulė nėra vien kovos ir pergalės formulė – ji tikrina ir mus. Tikrina mūsų Kovo 11-ąją, tikrina mūsų kantrybę, mūsų jėgas, tikrina mūsų žmoniškumą. Aš čia matau daug ir tikrai šiandien optimistiškai galiu pasakyti, kad turbūt ne veltui mes dirbome, gyvenome tuos 33 metus, jeigu šiandien pasaulis mūsų klausosi ir mes galime kitam padėti.

Su švente, gerbiameji, su švente, Lietuva! Su švente – kreipiuosi ir į pasaulį, sveikinu pasaulį, nes būtent iš čia, būtent iš tos tribūnos tada buvo pasiųstas iš šito nelaisvės lagerio laisvas lietuviškas žodis. Labai ačiū. (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Savo mintimis pasidalinti kviečiame Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatę Giedrę Žickytę.

2022 metų Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatės Giedrės Žickytės kalba

G. ŽICKYTĖ. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente Gitanai Nausėda, pirmoji ponია Diana, Prezidente Valdai Adamkau, pirmosios atkurtos Lietuvos valstybės vadove profesorius Vytaitai Landsbergi, gerbiama Seimo Pirmininke Viktorija Čmilyte-Nielsen, Ministrė Pirmininke Ingrida Šimonyte, gerbiama ministrai, ambasadoriai, signatarai, garbūs svečiai.

Man didelė garbė ir kartu labai neįprasta stovėti šiandien čia, šioje simbolinėje tribūnoje, minint atkurtos Lietuvos 33 metus. Paprastai mano kaip kūrėjos tribūna yra filmai. Tačiau jei ne Kovo 11-oji, greičiausiai tų filmų ir nebūtų buvę, o gal ir apskritai nebūčiau turėjusi tokios galimybės kurti.

Tuo metu, kai buvo atkurta Lietuva, man buvo devyneri metai. Tačiau niekada nepamiršiu to nepaprasto laiko, to nepaprasto absoliučios euforijos ir vienybės jausmo, kai buvo susivieniję visi, nepaisant įsitikinimų, amžiaus, religijų, tautybių, žmonės. Tas laikas buvo toks ryškus mano vaikystės įvykis, kad aš su tuo jausmu užaugau. Piešdavau visas laisvės kronikas ir aprašydavau ją kiekvieną dieną namuose. Galbūt todėl užaugusi dabar savo filmuose aš ir ieškau tokių laisvės herojų, kurie nepasiduoda, neparsiduoda, lieka ištikimi savo idealams ir tokiu būdu keičia pasaulį, kurių istorijos parodo, kad laisvė gali būti nepatogi, laisvė gali būti alkaną, laisvė gali būti netgi kankinanti, nuvilianti svajones, tačiau laisvė net ir sunkiausiomis sąlygomis yra duotybė, yra siekiamybė ir vertybė.

Mano filmų herojai – tai ir menininkai, savo laisva dvasia ir kūryba netilpę sovietmečio rėmuose: aistringa siela fotografas Vitas Luckus ar kino avangardininkas Artūras Barysas-Baras. Tai ir Sovietų sąjungą griovusi ir revoliuciją žaidusi roko grupė „Antis“. Tai ir šviesaus atminimo, šiuo metu mano kuriamo filmo herojė – profesorė Irena Veisaitė, išgyvenusi siaubingas realybes – nacistinę ir stalininę, tačiau niekada nepraradusi meilės ir tikėjimo žmonė-

mis. Tai, žinoma, prieš mėnesį mūsų pasaulį palikusio, amžinąjį atilsį mūsų visų Laisvės herojaus Simo Kudirkos laisvės šuolis, sujaudinęs tūkstančius žmonių visame pasaulyje ir parodęs, kad kiekvienas žmogus, kiekvienas poelgis turi prasmę, kad laisvės troškimas nenumarinamas net ir tamsiausią valandą. Šie herojai augino mane ir įkvėpė kino ekrane papasakoti jų istorijas. Tačiau dabartiniame neramiame pasaulyje yra laisvės herojų ir už kadro.

Laisvės, kuri prieš porą metų dar visiems mums atrodė toks savaime suprantamas dalykas, po vasario 24 dienos supratimas negrįžtamai pasikeitė. Ukrainoje kasdien, kiekvieną minutę žūsta žmonės, griaunami miestai ir gyvenimai. Prieš metus mus visus, kino bendruomenę, Lietuvą ir visą pasaulį, sukrėtė Manto Kvedaravičiaus žūtis. Ši žaizda negyja iki šiol ir niekada neužgis, tik skaudžiai mums visiems primins ištikimybės laisvei, tiesos ir žmogiškumo principams iki pat paskutinių akimirkų kainą. Apie Mariupolį filmą sukūręs kino kūrėjas, menininkas jautė pareigą sugrįžti į rusų apsiaustą miestą padėti karo zonoje atsidūrusiems žmonėms, savo filmo herojams, ir gelbėdamas kitus buvo nužudytas.

Ir dar viena istorija. Prieš kelias dienas Londone netikėtai susipažinau su kolege, dokumentinio kino kūrėja, režisierė iš Irano. Ji Londone trumpam, tuoj vėl grįš į tėvynę filmuoti demokratijos ir laisvės pažeidimų, jei vėl nebus suimta. Negaliu atskleisti visų detalių norėdama ją apsaugoti, bet klausiausi, kaip ji paprastai kalba apie suėmimus, kalėjimus, kankinimus, savo patirtį, kitų istorijas, net žudomus vaikus, ir jaučiau, kad žemė slysta iš po kojų. Ji nebijo, ji netylės, ji filmuos, nes tiesiog kitaip negali.

Galvoju apie šiuos du kūrėjus – apie Mantą ir apie iranietę ir kažkokia nepaaiškinama kaltė mane apima, kad štai aš važiuoju namo, į Lietuvą, saugiai į savo šalį, kurioje dabar stoviu čia ir jums sakau kalbą, kurią pati parašiau, niekam prieš tai nerodžiau, su niekuo nederinau, be jokios cenzūros, nieko nebijodama, nebent savo pačios minčių banalumo ar ribotumo. Kad galiu kurti filmus nerizikuodama savo gyvybe ir nebijodama persekiojimų, kad kankinuosi tik dėl meninių sprendimų, o ne dėl ekstremalių išgyvenimo sąlygų.

O kiek dar daug tokių valstybių, gal geografiškai ir kultūriškai toliau nuo mūsų, kur žmonės žūsta siekdami laisvės ir demokratijos arba priversti bėgti, slėptis, skęsti, šalti, kentėti pabėgėlio dalią ar būti kankinamiems kalėjimuose. Toli gražu ne visų istorijos baigiasi stebuklu, kaip kad mūsų laisvės herojaus Simo Kudirkos, kuris netikėtai buvo išlaisvintas iš sovietinio kalėjimo 1974 metais. Bet stebuklai neįvyksta patys savaime. Simo stebuklas, o ir mūsų Kovo 11-osios stebuklas įvyko, nes žmonės nebuvo abejingi, nes jie tikėjo gražesnio gyvenimo galimybe, susivienijo ir tam dėjo pastangas.

Su Kovo 11-osios švente mus visus. Branginkime, saugokime mūsų laisvę ir vienas kitą. (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Šiais metais vasario 16-ąją netekome Lietuvos laisvės lygos įkūrėjo ir vadovo, 2012 metų Laisvės premijos laureato, sovietinių lagerių kalinio, kovotojo už Lietuvos laisvę Antano Terlecko. Prisiminkime jį.

Rodomas vaizdo siužetas apie Antaną Terlecką.

Ačiū. (*Plojimai*) Kovotojo už Lietuvos laisvę Antano Terlecko vaikaitis, istorikas Antanas Terleckas. (*Plojimai*)

2012 metų Laisvės premijos laureato Antano Terlecko vaikaičio, istoriko Antano Terlecko kalba

A. TERLECKAS. Mieli bičiuliai – bent šiandien, Kovo 11-ąją, leiskite į jus kreiptis būtent taip. Deja, niekas taip neaktualizuoja žmogaus gyvenimo kaip mirtis. Įprastai netektys tarsi skersvėjis pertraukia mūsų sielų užkaborius, užtvindo skausmu ir ilgesiu, bet kartais pabaiga gali būti ir graži. Kai išeinama sulaukus 95-erių vasario 16-ąją, man atrodo, tai ir yra graži pabaiga. Dalintis mirties diena su Jonu Basanavičiumi, kurio kapą Rusų kapinėse soviet-

mečiu saujelė rezistentų, besitelkusių aplink Antaną Terlecką, kasmet lankė ir taip erzino KGB seklius: esą minima ne Lietuvos Nepriklausomybės diena, o tik Basanavičiaus mirties metinė. Manau, kad gražiau ir nesugalvosi.

Ilgai nesugalvojau, kaip kreiptis į čia susirinkusiuosius ir žiūrinčius šią transliaciją. Būdamas ne politiku, o tik netašytu istoriku, galiu sau leisti pabūti nemandagus ir užsimerkti prieš rašytą ar nerašytą tokių renginių protokolą, ieškoti kūrybingesnių sprendimų. Pavyzdžiui, pirmasis atkurtos Lietuvos valstybės vadovas Vytautas Landsbergis Vasario 16-ąją iš Signatarų namų balkono į susirinkusiuosius, rodos, mėgsta kreiptis: „Pilėnai!“ Bet man sunkoka su tuo tapatintis, nors ir ne Margirio Pilėnai čia turimi omenyje. O ir šiaip gal nekuklu skolintis sumanymus iš Vytauto Landsbergio.

Jeigu čia stovėtų tikrasis Antanas Terleckas, o ne apsišaukėlis tuo pačiu vardu ir pavarde, į susirinkusiuosius jis turbūt kreiptųsi: „Mieli tautiečiai!“ arba „Lietuviai!“ Bet man atrodo, kad šiandien tokie kreipiniai praradę galią, jėgą ir net iš dalies gal ir prasmę, kokią turėjo okupacijos sąlygomis. Tada toks kreipinys buvo ir tam tikras politinis pareiškimas.

Šiandien nesinori akcentuoti tik tautinės ar kalbinės bendrystės, nes politinė bendrystė yra svarbesnė. Tai ypač akivaizdu karo Ukrainoje fone – su Rusijos agresiją bandančiais atlaikyti ukrainiečiais Katedros aikštėje apiburstė gvazdikais. Arba tautiečiais, niekaip neapleidžiančiais verslo interesų Rusijoje, ir tais, kurie to „nesureikšmina“. Bet žinodamas, kodėl esu pakviestas čia kalbėti, negalėjau kreiptis ir į „Lietuvos žmones“ – senelis pagrūmotų kumščiu. Toks kreipinys jam asocijavosi su sovietine liaudimi, su „tarybiniais žmonėmis“. Nepritartų jis, aišku, ir mano barzdai, bet yra, kaip yra.

Nors kreipiniai, kaip ir visi kiti žodžiai, atrodytų, tėra smulkmena, nublankstanti prieš iš žodžių gausybės susidedantį sakinį ar pastraipą, mintį, aš manau, kad pasirenkami žodžiai labai daug pasako apie kalbėtoją. Turbūt geriausias įvertinimas, kokio buvo galima sulaukti iš Antano Terlecko – tai būti pavadintam doru žmogumi. Retas kuris dabar taip kalba, bet Terleckui, man atrodo, tai buvo aukščiausios prabos komplimentas. Kitas panašaus statuso epitetas jam buvo – Lietuvos patriotas. Štai ir vienoje vaizdo platformoje internete galima rasti įrašą iš, panašu, 1991 metų sausio 13-osios, tiesa, ne nakties, o dienos ar ankstyvo ryto, kur, nepaisydamas ligtolinių tarpusavio įtampų ar net savotiškos konkurencijos, Terleckas kreipiasi į grupelę susirinkusių Nepriklausomybės aikštėje: „Vyrai, (...) jūs privalot apgint Landsbergį. Jis žmogus šiandien nepakeičiamas, labai daug dirba, tai yra patriotas, reikia jį palaikyti.“ Tiesa, šį epiteta, man atrodo, Terleckas vartojo kiek laisviau – kiekvienas sutiktas žmogus galėjo būti Lietuvos patriotas, kol neįrodys priešingai. Ant savo knygų būtent tokias dedikacijas dažniausiai jis ir raitydavo: „Lietuvos patriotui tam ir tam. Pagarbiai Antanas Terleckas.“

Atitinkamai ir su neigiamais epitetais: jei smukdavai Terlecko akyse, galėjai būti pavadintas nedoru žmogumi, bailiu ar tiesiog durniumi. Man atrodo, tai puikiai atspindi visą sovietmetį, nuo pat 1945 metų persekioto rezistentų požiūrį į pasaulį – kokiais žmonėmis galima pasitikėti, o kokių reikia vengti.

Formaliai Terlecko gyvenimo apraše prie skilties „Išsilavinimas“ dažnai rašoma – ekonomistas. Tačiau iš stalininę ekonomiką krintusio Antano Terlecko toks pat ekonomistas kaip iš manęs automechanikas ar baleto šokėjas. Tikrovėje jis buvo istorikas be diplomo, nors iki pastarojo ne taip toli buvo ir likę, kai ši svajonė KGB rankomis buvo sugniuždyta. Esminis visko atspirties taškas Antanui Terleckui buvo istorija. Bet ne koks banalus ir dažniausiai niekur nevedantis pamokų ir svetimų klaidų ieškojimas, o kur kas subtilesnis santykis, visų pirma – atsakomybės prieš istoriją klausimas. O šalia tarsi skliausteliuose – ir didžiulio noro pačiam į ją įsirašyti klausimas.

Visas gyvenimas Terleckui buvo istorija, panašiai kaip ir profesoriui Edvardui Gudavičiui. Kai rašė į pagrindinę spaudą, tai dėl istorijos – kad nebūtų gėda prieš istoriją, jog nedrįso pasipriešinti. Kai rašė – tai irgi apie istoriją – apie Augustiną Voldemarą, apie tai, kodėl Stalinui galėjo būti naudingas keturių komunarų sušaudymas, apie Kosto Kubilinsko išdavystes, apie partizanų kovą, apie lietuvių ir žydų santykius. Kai ragino savo mokinius, tapusius Lietu-

vos laisvės lygos branduoliu, mesti rūkyti – tai irgi dėl istorijos: gąsdino, kad priešingu atveju šie į istoriją neįeis. Pastaruoju klausimu, manau, Terleckas unikalus ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio kontekste, nebent kas nors Vinstonui Čerčiliui ir jo cigarams galėjo kaip nors panašai pagrasinti, bet šis juk nepaklausė.

Kai pradėjau eiti į 1 klasę, senelis padovanojo iš šimtų suliniuotų A4 formato lapų susiūtą sąsiuvinį ir liepė rašyti dienoraštį. Tai irgi dėl istorijos, tegul ir manosios. Nors tikėtis, kad septynerių metų vaikas rašys dienoraštį – nežinau, naivu ar drąsu. Tiesa, Terleckas puikiai žinojo, kad istorijos raidą galima paskatinti, todėl motyvuodamas pažadėjo už rašomą dienoraštį man mokėti po 10 litų per mėnesį, savotišką stipendiją. Kai Ramunė Sakalauskaitė ir Edita Mildažytė apie Terlecką sukūrė filmą „Neokupuotas“, jis džiaugėsi: viskas, dabar manęs iš istorijos niekas neišmes. Aš pats, tapęs istoriku, dar nesutikau nė vieno kito žmogaus, kuris būtų taip apsėstas istorijos. Nei kolegos Vilniaus universitete, nei istorinės asmenybės, nei šiaip besidominčio.

Kažkada senelio paklausiau, o kokia buvo ta jūsų laisvės, nepriklausomybės vizija. Jis net nesusimąstęs atsakė: mes tokios neturėjome. Pirma – nepriklausomybė, o tada jau visa kita. Kitaip tariant, atsakydamas į klausimą, už kokią Lietuvą kovojai, jis turėjo vienintelį atsakymą – už Nepriklausomą. Už tą pačią, kurioje dabar gyvename, už tokią, kuri buvo pradėta kurti 1990 m. kovo 11 d. Kas buvo toliau – jau visiškai kita istorija. Todėl klausimas, už kokią Lietuvą kovota, toks, kaip jį kartais mėgstama užduoti, tėra anachronizmas. Pigaus populizmo ir visuomenės skaldymo įrankis, kuriuo naudojasi nelabai dori žmonės, dažniausiai dėl nieko nei kovoję, nei kada nors ketinantys nuoširdžiai kovoti.

Pabaigoje dar trumpai grįšiu prie istorijos. Antanas Terleckas, man atrodo, be reikalo baiminosi to, kad jį kas nors išmes iš istorijos. Laisvi žmonės niekada nepamiršta tų, kurie jiems tą laisvę iškovojo. Ačiū. (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Mes lenkiame galvas prieš žmones, kurie kovojo už mūsų laisvę, už tuos, kurie ir šiandien savo gyvenimus aukoja dėl kitų laisvės. Su nerimu ir viltimi sekdami žinias iš Ukrainos šiandien įteiksime jau tradicija tapusį apdovanojimą „Žinia“. Mūsų „Žinia“ skiriama už nuopelnus saugant Lietuvos laisvę. Šių metų laureatą paskelbs Nepriklausomybės Akto signataras Saulius Pečeliūnas.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Sauliaus Pečeliūno kalba

S. PEČELIŪNAS. Gerbiami minėjimo dalyviai, šiomet visuomenės apdovanojimas skirtas kunigui Robertui Grigui. Robertas Grigas gimė 1960 metais Leipalingyje. Mokydamasis Leipalingio vidurinėje mokykloje dalyvavo jaunimo susibūrimuose, į kuriuos buvo kviečiami savo tikėjimo, veiklos liudijimu pasidalinti drąsūs kunigai ar pasauliečiai. Drauge švęsavo religines ir tautines šventes. Dalyvaudamas Bažnyčios gyvenime susipažino su aktyviais pagrindžio spaudos platintojais.

1978 metais baigė Leipalingio vidurinę mokyklą ir įstojo į Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Užsienio kalbų fakultetą studijuoti vokiečių kalbos. Gyvendamas Vilniuje susipažino su Juliumi Sasnausku, Vytautu Bogušiu, Andriumi Tučkumi, Antanu Terlecku, Vladu Šakaliu, Genute Šakaliene, Petru Cidziku, Romu Ragaišiu. Sąrašą galėčiau tęsti. Talkino leidžiant pagrindžio žurnalą „Vytis“. Nutaręs pagyventi leidinį, ėmė fotografuoti Vilniaus kalėjimus. Šis jo užsiėmimas neliko nepastebėtas. Buvo sulaikytas – bendrabutyje kratos metu rado pagrindžio spaudos. 1982 metais buvo pašalintas iš instituto ir paimtas į sovietinę armiją. Tarnaudamas viešai atsisakė duoti sovietinio kario priesaiką.

1985 metais grįžęs iš kariuomenės studijavo pagrindinėje kunigų seminarijoje Kiaukliuose ir 1987 metais slapta įšventintas kunigu. 1987 m. rugpjūčio 23 d. mitinge Vilniuje prie Adomo Mickevičiaus paminklo kartu su kitais rezistentais pasmerkė Molotovo–Ribentropo paktą. Už antisovietinę veiklą nuolat persekiotas.

1988 metais prisidėjo prie ką tik iš tremties grįžusio Povilo Pečeliūno suburto Politinių kalinių gelbėjimo komiteto organizuotų Petro Cidziko bado streikų, kuriais buvo reikalaujama paleisti politinius kalinius. Pastangos buvo vaisingos. 1990 m. kovo 11 d. šioje salėje skelbiant Nepriklausomos Lietuvos Respublikos atstatymo aktą visi politiniai kaliniai jau buvo išlaisvinti ir sugrįžę į Lietuvą.

Visa Lietuva džiaugėsi atkurta Lietuvos valstybe. Džiaugėsi ir kunigas Robertas Grigas. Tačiau džiaugtis nebuvo kada. Okupantas ėmė grasinti visais įmanomais būdais, o 1991 metų sausio mėnesį į darbą paleido okupacinę kariuomenę, kuri grasino sunaikinti ką tik atkurtą Lietuvos valstybę. Robertas Grigas, vykdydamas pareigą Dievui ir Tėvynei, neliko nuošalyje. Sausio 13-osios agresijos metu čia – Tautos atstovybėje – parlamente, ant kurio sienų žmonės užrašė „Lietuvos širdis“, aukojo šventas Mišias, klausė išpažinčių, laimino ir stiprino mūsų kovą ir pelnė Lietuvos gynėjų savanorių kunigo vardą.

Lietuva užaugo. Yra laisva ir demokratiška. Lietuvos širdis plaka. Ji atlaikė ir atlaikys visus jai tekusius ir teksiančius vidaus ir išorės išbandymus. Ji tokia, kokią kuriame mes – Lietuvos piliečiai. Tai mūsų atsakomybė.

Lietuvos visuomenės apdovanojimu „Lietuvos laisvės žinia“ pagerbiamas 1991 metų Lietuvos gynėjų savanorių kunigas Robertas Grigas.

Apgailėstauju, kad nominantas neatvyko į Tautos atstovybės salę. Salę, kurioje 1990 m. kovo 11 d. buvo priimtas Aktas dėl nepriklausomos demokratinės Lietuvos valstybės atstatymo. Tai jo pasirinkimas. Tai yra veikianti demokratija.

Dėkoju už dėmesį. (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Sveikiname laureatą.

Dar viena Kovo 11-osios minėjimo tradicija – Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureato paskelbimas. Jį paskelbs Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos pirmininkas Virginijus Valentinavičius.

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos pirmininko Virginijaus Valentinavičiaus kalba

V. VALENTINAVIČIUS. Gerbiama Seimo Pirmininke, gerbiamosios ir gerbiamieji, visi sutariame, kad Kovo 11-oji, kurią šiandien švenčiame, padėjo konstitucinius ir politinius pamatus šiuolaikinei Lietuvos valstybei. Tačiau tie pamatai greičiausiai nebūtų buvę padėti, jei ne giliau pakloti pamatai – tie, kurie slėpėsi Lietuvos piliečių protuose ir širdyse – tai jų godotos mintys ir nuojautos apie amžinuosius dalykus – kas yra laisvė ir kam ji reikalinga, kas yra teisingumas ir kokia turi būti teisinga valstybė.

Ši istorinė salė, kaip ir naujoji Seimo salė, matė daug aukštumų, kai buvome arčiau amžinų dalykų, kaip Kovo 11-ąją, bet matė ir žemumų, kai buvome arčiau laikinumo ir skėsdavome smulkiuose ginčuose apie nieką.

Teigiama, jog didis katalonų architektas Antonijus Gaudi klausiamas, kodėl užsitęsė Šventosios Šeimos katedros Barselonoje statyba, atsakė maždaug taip: mano užsakovas Dievas, jis niekur neskuba. Amžinoji Lietuva irgi niekur neskuba, skuba laikinumas, skuba pykčiai, aistros, asmeniškumai, kai amžinieji dalykai yra ilgam, kad rodytų kryptį, vertę, prasmę.

Todėl džiaugiuosi, kad Seimo Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos vardu galiu paskelbti, jog šių metų stipendijos laimėtojas daktaras Vilius Bartninkas žada gilintis būtent į tai, kas valstybėje yra ilgam. Gilintis į tą giliau paklotą filosofinių valstybės principų pamatą, į filosofines Kovo 11-osios prielaidas.

Vakarų politinės filosofijos ir galimai jos viršūnės – Platono žinovas Vilius Bartninkas siekia išlūškinti ir pristatyti valstybės supratimą, slypintį rašytojo Petro Dirgėlos ir kultūros filosofo Gintaro Beresnevičiaus tekstuose. Ši unikali ir labai ambicinga mokslinio tyrimo idėja užtikrintai laimėjo Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisijos narių daugumos balsus.

Vilius Bartninkas yra puikiai pasiruošęs neeiliniam iššūkiui jaunasis mokslininkas: tai yra filosofijos bakalauro studijos Vilniaus universitete, klasikos magistro studijos Kembridžo universitete, filosofijos doktorantūra taip pat Kembridžo universitete ir produktyvus dėstytojavimas Vilniaus universitete.

Filosofijos, klasikinės filologijos ir dailiosios literatūros sandūroje judantis mąstytojas ir mokslininkas turi ilgą vertingų akademinių publikacijų sąrašą. Jame yra Platono tekstai ir akademiniai vertimai. Rusijos fašizmo akivaizdoje ypač aktualus Hanos Arendt „Eichmano Jeruzalėje“ vertimas. Daug straipsnių apie Platoną, Aristotelį ir apie Petro Dirgėlos istoriosofiją. Kembridžo leidykloje laukia išleidimo jo monografija apie Platoną.

Taigi, Seimo skiriama Valstybės Nepriklausomybės stipendija šiemet, kaip ir visada anksčiau, teko to tikrai labai vertam kandidatui. Todėl kviečiu naująjį Nepriklausomybės stipendininką daktarą Vilių Bartninką pasveikinti plojimais. (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Apdovanojimas įteikiamas 2023 metų Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureatui mokslininkui daktarui Viliui Bartninkui.

Apdovanojimą įteikia Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen. (Plojimai)

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureato mokslininko daktaro Viliaus Bartninko kalba

V. BARTNINKAS. Gerbiami Lietuvos Respublikos vadovai ir vadovės, Seimo nariai ir narės, valstybės atkūrėjai ir atkūrėjos, užsienio ambasadoriai, brangūs svečiai. Dėkoju komisiškai už suteiktą apdovanojimą, progą į jus kreiptis ir paskatą gilintis į rašytojo Petro Dirgėlos ir publicisto Gintaro Beresnevičiaus kūrybą. Valstybingumo klausimas šiems autoriams buvo svarbus. Jiems rašymas reiškė rūpinimąsi Lietuva. Savo veikaluose jie nerimavo, kad viešasis reikalas nyksta iš kasdien gausėjančių mūsų nesutarimų, kad sąžinė ir atmintis, artimo meilė ir teisingumas yra pavirtusios kaimynėmis, kurios tesusitinka valstybinių švenčių metu, kad viešos kalbos dažniau nutyli, nei pasako tai, ką reikia pasakyti.

Tačiau jų nerimas tikrai nebuvo kritika. Tai buvo pretekstas dairytis į praeities ženklus ir ateities galimybes ieškant to, kas mus atgaivintų. Jie abu ieškojo idealios Lietuvos. Ne pasakų, ne reklaminių įvaizdžių, bet idėjų ir simbolių, sąvokų ir tekstų, kuriuos mes kartu kaip politinė tauta esame sukūrę.

Šiandien švenčiame būtent tokį kūrinį – mūsų valstybės Nepriklausomybės atstatymą ir jo Aktą, tekstą, kuriuo šis veiksmas išreikštas. Politikoje dažniau vertiname darbus, vis dar sakome „mažiau kalbų, daugiau darbų“, primiršdami, kad žodžiai ir darbai sudaro nedalomą visumą. Lietuvos istorija yra ne tik žygiai ir statybos, bet ir laiškai, aktai, statutai, poemos, eilėraščiai ir konstitucijos. Tekstai brėžia idealios Lietuvos vertybių ir tikslų kontūrus, darbai geriau ar blogiau tai įgyvendina.

Mūsų valstybės idealas ir dabar yra kruopščiai saugomas 1992 m. spalio 25 d. priimtos Konstitucijos. Šis idealas savo išgryninta forma pasirodo Konstitucijos pačioje pradžioje – preambulėje. Preambulė prasideda nuo praeities laiko ir prisiminimo, cituoju: „Lietuvių tauta, prieš daugelį amžių sukūrusi Lietuvos valstybę.“ Tarsi pabudusi po gilaus politinio miego, tautos atmintis išsklaido sapnus sugrąžindama į tikrovę, suvokimą, kad esame valstybė, o kartu su savimi atnešdama prisiminimų bangą.

Preambulės toliau minimi prisiminimai yra apie mūsų politinės gyvasties ženklus – sukurtus teisynus, dalyvautas kovas, perduotą kultūrinį palikimą – ir šie ženklai nurodo į gausybę istorinių pasakojimų. Petras Dirgėla mus mėjo vadinti mažais istorijos mikrobais, žmonėmis, kurie turi tvirtą buvimą istorijos tėkmėje. Šie pasakojimai mus sustiprina, primena apie mūsų ryšius su aplinkinėmis tautomis ir valstybėmis, apie amžiną pareigą priešintis despoti-

joms ir padėti laisvės draugams. Šiandien tokią pareigą vykdome Ukrainai, kol jos jau turima moralinė pergalė taps karine ir politine pergale.

Atmintyje atrandame, kad kiekvienas iš mūsų yra istorinis ir politinis veikėjas. Būtent apie veikimą, toliau jau esamuoju laiku, kalba ir preambulė. Ji išskiria dviejų veiksmų svarbą šiandienai, dabarčiai: pirmą – aktyvią kūrybą, kurios realizavimo formas kiekvienas iš mūsų laisvai renkasi savo gyvenime, ir antrą – rūpinimąsi tarpusavio bendrystės saitais, santarve. Gintaras Beresnevičius tai įvardijo Vyčio ir Rūpintojėlio simboliais. Vytis žymi aktyvią jėgą, pasitikinčią savimi ir atvirą naujovėms, Rūpintojėlis nurodo į kontempliatyvų, rūpestingą santykį su tikrove. Gintaras Beresnevičius tikėjo, kad niekas negali savintis šių simbolių atskirai, nes kiekviename iš mūsų jie yra įrašyti bendrai.

Žmogiškasis vyksmas negali būti betikslis, todėl preambulė baigiasi žvilgsniu į ateitį ir jos moralinėmis gairėmis. Ji pareiškia, kad nuo šiol mes sieksime „atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės“. Tai yra sunki užduotis mums. Atvirumas įpareigoja gerbti žmogaus orumą ir žmonių įvairovę, puoselėjant tai saugančias teises ir institucijas, be to, kuriant ir naujas. Teisingumas reikalauja valstybės struktūrose atrasti tokius gėrybių paskirstymo būdus, kurie įgalintų piliečius klestėti ir siekti savo išsipildymo. Darna numato viešąjį gyvenimą, pagrįstą empatija, gebėjimu tartis girdint ir suprantant vienas kitą.

Šį pažadą mes esame priėmę ir šiandien kaip niekada anksčiau turime stengtis atrasti tas politines ir teises formas, kurios leistų jį įgyvendinti. Preambulė yra ypatinga Konstitucijos dalis. Antikos filosofas Platonas manė, kad įžangos į įstatymus sutvirtina juos: preambulės yra tai, kas saugo įstatymo balsą piliečių sielose. Tad nepaliaukime klausytis mūsų steigties dokumentų.

Gražios jums visiems šventės! (*Plojimai*)

T. JAČIAUSKAS. Dabar tribūną užleidžiame jaunimui, nes jauni žmonės pirmieji išeina į gatves, kai labiausiai reikia. Jie nebijo rizikuoti, nors turi prieš akis dar visą gyvenimą. Jie kuria mūsų valstybę žvelgdami į ateitį, joje jiems teks gyventi. Tad kviečiame į šią tribūną jauną Vilniaus kolegijos studentę Deimantę Varmauskaitę.

Vilniaus kolegijos studentė Deimantė Varmauskaitė kartu su Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos choru „Ave vita“ atlieka dainą „Lietuvos valstybė“ ir pakviečia švęsti Lietuvą, švęsti valstybę. (Plojimai)

Ačiū Deimantei, ačiū Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos chorui „Ave vita“ ir vadovui Kastyčiui Barisui.

Vertinkime ir džiaukimės iškovota laisve. Netrukus Nepriklausomybės aikštėje bus iškilmingai pakeltos trijų Baltijos valstybių vėliavos. O mes visi kartu linkėsime pasauliui kuo greičiau sulaukti taikos. Šviesa visada nugalė tamsą – tikėkime tuo. Tikėkime tuo, švėskime laisvę.